

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

INVESTMENT SUPPORT FOR IVANO-FRANKIVSK REGION INNOVATIVE DEVELOPMENT

УДК 330.341.1

<https://doi.org/10.32843/infrastruct44-23>

Боднарук І.Р.

асистент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Bodnaruk Iryna

Ivano-Frankivsk National University of Oil and Gas

У статті розглянуто сутність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. Запропоновано розглядати інвестиційне забезпечення на макро-, мезо-, мікро- та нанорівні. Виділення нанорівня обґрунтовано важливістю та необхідністю використання людського потенціалу як чинника інноваційного розвитку, адже саме люди є носіями інноваційних ідей. На основі статистичних даних проведено аналіз інноваційної активності підприємств, досліджено тенденції інвестування у розвиток інноваційної сфери в Івано-Франківській області, а саме питомої ваги обсягу витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та регіональному валовому продукті, а також загальному обсязі капітальних інвестицій. Здійснено аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності області. Визначено основні перешкоди і проблеми та запропоновано шляхи поліпшення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку Івано-Франківської області.

Ключові слова: інвестиції, інновації, регіон, інвестиційне забезпечення, інноваційний розвиток регіону.

В статье рассмотрена сущность инвестиционного обеспечения инновационного

развития региона. Предложено рассмотреть инвестиционное обеспечение на макро-, мезо-, микро- и наноуровне. Выделение наноуровня обосновано важностью и необходимостью использования человеческого потенциала как фактора инновационного развития, ведь именно люди являются носителями инновационных идей. На основе статистических данных проведен анализ инновационной активности предприятий, исследованы тенденции инвестирования в развитие инновационной сферы в Ивано-Франковской области, а именно удельного веса объема расходов на выполнение научных исследований в ВВП и региональном валовом продукте, а также общем объеме капитальных инвестиций. Осуществлен анализ источников финансирования инновационной деятельности области. Определены основные препятствия и проблемы и предложены пути улучшения инвестиционного обеспечения инновационного развития Ивано-Франковской области.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, регион, инвестиционное обеспечение, инновационное развитие региона.

The article considers the essence of investment support for innovative development of the region. It is proposed to consider investment support at the following levels: macro-, meso-, micro- and nanolevel. The allocation of the nanolevel is justified by the importance and necessity of using human potential as a factor of innovative development, because people are the bearers of innovative ideas. The analysis of innovation activity of enterprises based on statistical data is carried out. The trends of investment of the innovation development in Ivano-Frankivsk region, namely Gross Domestic expenditures and Regional Domestic expenditures on research and development and, as well as total capital investment are investigated. According to the results of the analysis, a conclusion was made about the low level of innovation activity in Ivano-Frankivsk region. More than half of enterprises do not implement innovations, and the share of sold innovative products remains at a very low level. The analysis of financial sources of regional innovative activity is also carried out. It was stated that the innovative development of Ivano-Frankivsk region was mainly financed from its own sources, the share of which was over 90% in 2016-2018. The obtained research results indicate that investment support for innovative development of Ivano-Frankivsk region requires improvement of mechanisms for its provision, as it is one of the most important factors in stimulating the development of the region. The main obstacles and problems are identified, as well as ways to improve the investment support of innovative development of Ivano-Frankivsk region, in particular by applying fiscal incentives for enterprises engaged in innovation; use of soft loans to stimulate an increase in the share of innovative products in the total industrial output of enterprises; providing access to diversified sources of financial support for innovative development; stimulating the growth of research expenditures in Gross Domestic Product and in the Regional Gross Product; stimulating the growth of investment in research and development.

Key words: investment, innovation, region, investment provision, region innovative development.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації важливим напрямом розвитку економіки регіонів є ефективна інноваційна діяльність, головною рушійною силою якої виступає активізація інвестиційної діяльності, адже завдяки вкладанню інвестицій та вдосконаленню механізмів інвестиційної підтримки відбувається підвищення конкурентоспроможності регіону на основі впровадження інноваційних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблематики інвестиційної та інноваційної діяльності регіонів України присвячено

дослідження багатьох учених-економістів, серед яких: К.Ю. Деделюк, О.В. Фарат, Л. Лешанич, Л.Є. Сімків, С. Гунда, О.О. Цанько та ін. В їхніх роботах визначено актуальні виклики активізації інвестиційної діяльності. У роботах науковців М.І. Диби, О.М. Юркевич, Т.В. Майорової, І.В. Власової та ін. розглянуто фінансове забезпечення інноваційного розвитку України, зокрема визначено особливості фінансування інвестиційної діяльності, проведено оцінку стану фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні на підставі дослідження тенденцій

фінансування та аналізу приватних і державних джерел фінансових ресурсів.

Постановка завдання. Науковці чимало уваги приділяють вивченню питання фінансування інноваційного розвитку як в Україні загалом, так і в окремих її регіонах, проте динамічність зовнішнього середовища ставить нові виклики та спричиняє потребу аналізу та виявлення тенденцій, які формуються під впливом різноманітних чинників. Це, своєю чергою, потребує прийняття нових управлінських рішень та вдосконалення наявних. Метою статті є дослідження тенденцій інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку в Івано-Франківській області, визначення перешкод та розроблення рекомендацій щодо поліпшення фінансування інноваційної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний період розвитку національної економіки потребує організації та фінансового забезпечення інноваційної діяльності, які б сприяли формуванню і збереженню науково-технічного потенціалу пріоритетних напрямів розвитку, створили необхідні передумови для ефективного та швидкого запровадження науково-технічних досягнень, сприяли створенню необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки. Завдання фінансування сфери науково-технічної та інноваційної діяльності полягає у визначенні необхідних обсягів фінансових ресурсів, джерел їх надходження та напрямів спрямування для забезпечення і стимулювання інноваційної діяльності [6, с. 82].

Варто відзначити, що інвестиційне забезпечення розглядається у роботі [3] як сукупні дії підприємницьких структур і органів самоврядування із залучення реальних та потенційних можливостей внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів за стратегічними напрямами економічної діяльності господарського комплексу для забезпечення інноваційного розвитку регіону.

Іншого трактування дотримується автор у роботі [5], розуміючи під інвестиційним забезпеченням усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються у підприємницьку та інші види діяльності, у результаті яких створюється дохід або досягається соціальний ефект. Розділяємо таку думку автора, адже в інноваційному розвитку важливу роль відіграють інтелектуальні цінності людини, адже саме вона є творцем інноваційних рішень. А отже, вважаємо за необхідне розглянути інвестиційне забезпечення інноваційної сфери регіону на макро-, мезо-, мікро- та нанорівні з метою отримання комплексного наукового бачення особливостей його формування, а також використання.

При цьому на макроекономічному рівні джерелами інвестицій є ВВП і його структура за доходами, видатками та цільовими фондами, форми

перерозподілу ВВП; на мікроекономічному рівні – виторг, доходи на основі виторгу, отримані ззовні капітальні трансферти [6, с. 80]. Виділення нанорівня обґрунтовано важливістю та необхідністю використання людського потенціалу як фактору інноваційного розвитку, оскільки саме люди з їхніми знаннями та компетенціями, що є носіями інноваційних ідей, спроможні до постійного оновлення, нагромадження і продуктивного використання знань, що досліджено у роботі [1, с. 273]. Окрім того, автори [2, с. 13] розглядають доцільність інвестування у людський потенціал. Серед напрямів інвестування виділяють інтелектуальний потенціал особистості, результатом вкладення інвестицій в який передбачається розвиток творчого потенціалу, новаторства, підвищення інноваційності, креативності працівників, зростання кількості винахідників та раціоналізаторів, впроваджених інновацій.

Інвестиції виступають одним із ключових чинників успіху інноваційної діяльності. Саме від успішності залучення та достатності інвестицій у кінцевому підсумку і залежать результативність та ефективність інноваційного розвитку.

Щодо Івано-Франківської області, то проведений аналіз за даними Головного управління статистики свідчить про те, що протягом 2010–2018 рр. питома вага підприємств, що займалися інноваціями, становила близько 21% (тільки у 2014 р. показник зріс до 22,8%). Протягом досліджуваного періоду найбільше значення даного показника по Україні було 18,9% у 2016 р., а в 2018 р. зменшилося до 16,4%, отже, позитивних тенденцій в інноваційній сфері не спостерігалось як в Івано-Франківській області, так і Україні загалом (рис. 1).

Питома вага підприємств, що впроваджували інновації в області, змінилася з 14,1% у 2010 р. (найменше значення) до 18,9% у 2018 р. (найбільше значення). Протягом періоду відбувалося незначне коливання зазначеного показника. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової зростала у 2011–2012 рр., і найбільше значення її становило 7,5% у 2012 р. Протягом наступних років відбувалося зменшення показника до рекордно мінімального значення 0,4% у 2017 р., проте у 2018 р. відбулося незначне зростання до 1,1%.

Результати досліджень дають підстави зробити висновок про низький рівень інноваційної діяльності в Івано-Франківській області, оскільки більше половини підприємств не займаються інноваціями, не впроваджують інновації, а питома вага реалізованої інноваційної продукції залишається на дуже низькому рівні.

Серед вагомих причин таких тенденцій найчастіше науковці називають недостатній рівень фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Протягом досліджуваного періоду інвестиційний

Рис. 1. Показники, що характеризують інноваційний розвиток в Івано-Франківській області

Джерело: сформовано за даними [4; 7]

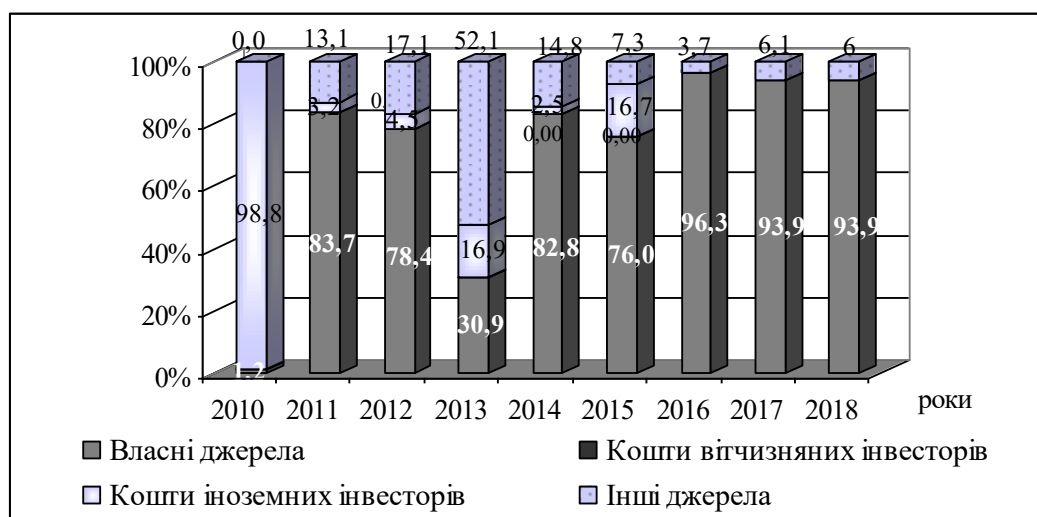

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Івано-Франківській області

Джерело: сформовано автором за даними [4; 7]

розвиток Івано-Франківської області переважно фінансувався за рахунок власних джерел, частка яких становила понад 90% у 2016–2018 рр. (рис. 2).

Хоча загальний обсяг фінансування збільшувався на 53 724,7 тис грн у 2017 р. і на 11 960,8 тис грн у 2018 р., що відбувалося переважно за рахунок зростання власних джерел, розмір іноземних інвестицій залишається на досить низькому рівні. Варто відзначити, що іноземні інвестори, здійснюючи фінансування інноваційного розвитку, зустрічаються з певними перешкодами, серед яких – недосконале законодавство, коливання загальноекономічних показників,

військові дії на Сході України, що має наслідком зростання ризику вкладень.

Проведений аналіз статистичних даних показує, що питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень у регіональному валовому продукті Івано-Франківської області протягом 2010–2018 рр. щороку зменшувалася, тільки у 2018 р. зросла і становила 0,06% (табл. 1). Питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень у ВВП України також зменшувалася й у 2018 р. становила 0,47%. Таке значення є вищим, ніж в Івано-Франківській області, проте все ще залишається на дуже низькому рівні, адже,

Питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень у ВВП, регіональному валовому продукті, загальному обсязі капітальних інвестицій

Показник / роки		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Питома вага обсягу витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та у регіональному валовому продукті, %	Україна	0,75	0,79	0,8	0,8	0,69	0,64	0,48	0,45	0,47
	Івано-Франківська область	0,17	0,14	0,11	0,06	0,06	0,04	0,04	0,04	0,06
Питома вага інвестицій на наукові дослідження та розробки у загальному обсязі капітальних інвестицій, %	Україна	0,30	0,30	0,20	0,24	0,17	0,19	0,21	0,25	0,26
	Івано-Франківська область	0,02	0,05	0,01	0,06	0,02	0,02	0,04	0,03	0,12

Джерело: сформовано автором за даними [4; 7; 8]

за даними Євростату, у країнах Європейського Союзу наукоємність ВВП у 2018 р. становила 2,12% і була найвищою у Швеції (3,32%) та Австрії (3,17%). Також спостерігалися високі значення показника у Німеччині (3,03%), Данії (3,03%), Бельгії (2,76%) і Фінляндії (2,75%) [9].

Питома вага інвестицій на наукові дослідження та розробки у загальному обсязі капітальних інвестицій області є також на дуже низькому рівні і протягом досліджуваного періоду коливалася в межах 0,01–0,06% і тільки у 2018 р. зросла до 0,12%. Аналогічний показник по Україні з 2010 р. до 2014 р. зменшувався, а з 2015 р. відбулося його зростання з 0,17% до 0,26%.

Отримані результати досліджень свідчать про те, що інвестиційна підтримка інноваційного розвитку Івано-Франківської області потребує вдосконалення механізмів її забезпечення, адже є одним із найважливіших чинників стимулювання розвитку регіону.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного аналізу встановлено, що понад 80% підприємств Івано-Франківської області не займаються та не впроваджують інновації. Однією з причин такої ситуації є низький рівень фінансування інноваційної сфери, зокрема використання власних фінансових джерел, частка яких протягом останніх років перевищувала 90%. Питома вага витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та у валовому регіональному продукті залишається нижчою, ніж у європейських країнах.

Поліпшення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону видається доцільним здійснювати у таких напрямках:

- застосування фіскальних стимулів для підприємств, що займаються інноваціями;
- використання пільгових кредитів для стимулювання збільшення частки інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції підприємств;
- забезпечення доступу до диверсифікованих джерел фінансового забезпечення інноваційного розвитку;

– стимулювання росту частки витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та в регіональному валовому продукті;

– стимулювання росту частки інвестицій на наукові дослідження та розробки у загальному обсязі капітальних інвестицій.

Також важливим є нормативно-правове забезпечення інвестиційної підтримки інноваційних проєктів. У цьому напрямі необхідним є моніторинг змін та доповнень у законах України, що стосуються інноваційної та інвестиційної діяльності, врахування впливу нових постанов Кабінету Міністрів України, Верховної Ради, указів Президента, наказів або розпорядження міністерств і відомств. Необхідним є усунення розбіжностей та неточностей формулювань у законодавчій базі, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в подальшому дослідженні напрямів та шляхів залучення інвестицій в інноваційний розвиток регіону шляхом вивчення зарубіжного досвіду та можливостей його впровадження в українську економіку в напрямі ефективного інноваційного розвитку регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боднарук І.Р. Роль людського потенціалу у забезпеченні інноваційного розвитку Івано-Франківської області. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 30. С. 273–278.
2. Боднарук І.Р., Ревтюк Є.А. Особливості процесів інвестування у людський потенціал підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 5. С. 11–14.
3. Вахович І.М., Денисюк Г.Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 1(115). С. 138–144.
4. Інвестиційна діяльність в Івано-Франківській області : статистичний збірник / ред. Ю.О. Макар. Івано-Франківськ : Головне управління статистики в Івано-Франківській обл., 2019. 126 с.
5. Параконний С.В., Войшвілло Л.В., Шпанковський І.В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку

економічного потенціалу підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. № 11(153). Ч. 1. С. 68–76.

6. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України : монографія / М.І. Діба та ін. ; за ред. д.е.н., проф. М.І. Діби, к.е.н., доц. О.М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.

7. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області. URL : <http://www.ifstat.gov.ua>.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. The World Bank. URL : <http://data.worldbank.org>.

REFERENCES:

1. Bodnaruk I. R. (2019) Rol liudskoho potentsialu u zabezpechenni innovatsiinoho rozvytku Ivano-Frankivskoi oblasti [The role of human potential in providing innovative development of Ivano-Frankivsk region]. *Market Infrastructure: an electronic professional scientific and practical journal on economic sciences*, vol. 30, pp. 273-278. (In Ukrainian)

2. Bodnaruk I. R., Revtiuk Ye. A. (2014) Osoblyvosti protsesiv investuvannia u liudskiy potentsial pidpriemstva [Features of the investment process in human potential of the enterprise]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*, vol. 5, pp. 11-14. (In Ukrainian)

3. Vakhovych I. M., Denysiuk H. L. (2011) Kontseptualni zasady investytsiinoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku rehionu [Conceptual grounds for investment support of region's innovative development]. *Actual problems of economics*, vol. 1 (115), pp. 138-144. (In Ukrainian)

4. Holovne upravlinnia statystyky v Ivano-Frankivskii oblasti (2019). Investytsiina diialnist v Ivano-Frankivskii oblasti [Investment activity in Ivano-Frankivsk region] / red. Yu. O. Makar. Ivano-Frankivsk, 126 p.

5. Parakonyi S. V., Voishvillo L. V., Shpankovskiy I. V. (2011) Napriamy investytsiinoho zabezpechennia rozvytku ekonomichnogo potentsialu pidpriemstva [Directions of investment support of economic potential development of the enterprise]. *Visnik of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, vol. 11(153), no. 1, pp. 68-76. (In Ukrainian)

6. Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy (2013) [Financial support of innovative development of Ukraine] (monograph) / M. I. Dyba and others; za red. prof. M. I. Dyby and phd. O. M. Yurkevych. K.: KNEU, 425 p. (In Ukrainian)

7. State Statistics Committee in Ivano-Frankivsk region. Available at: <http://www.ifstat.gov.ua> (accessed 30 May 2020).

8. State Statistics Committee in Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 30 May 2020).

9. The World Bank. Available at: <http://data.worldbank.org> (accessed 30 May 2020).